

Sygn. akt II CSK 538/08

POSTANOWIENIE

Dnia 8 kwietnia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Helena Ciepla (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z wniosku Komornika Sądowego Rewiru VI
przy Sądzie Rejonowym w S.
przy uczestnictwie „P.” – Spółdzielni Mieszkaniowej
o wpis hipoteki przymusowej zwykłej w kwocie 157.834,47 zł,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 13 marca 2009 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego, z dnia 15 lutego 2008 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Komornik Sądowy Rewiru VI przy Sądzie Rejonowym w S. złożył wniosek o wpis w księdze wieczystej Kw. /.../ na swoją rzecz hipoteki przymusowej zwykłej w kwocie 157.834,47 zł, dla zabezpieczenia kosztów egzekucyjnych

Wniosek ten został oddalony orzeczeniem referendarza z dnia 27 lipca 2007 r. oraz postanowieniem z dnia 13 listopada 2007 r. Sądu Rejonowego w wyniku rozpoznania skargi na orzeczenie referendarza, a Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 15 lutego 2008 r. oddalił apelację wnioskodawcy od postanowienia z 13 listopada 2007 r.

W uzasadnieniu podzielił ocenę jurydyczną Sądu Rejonowego przyjmującą, że komornik nie jest legitymowany w rozumieniu art. 626² § 5 k.p.c. do złożenia wniosku o wpis hipoteki, bowiem jako organ prowadzący egzekucję jest funkcjonariuszem publicznym i nie może występować jako osoba prywatna. Poza tym podkreślił, że postanowienie komornika o ustaleniu kosztów egzekucyjnych stanowi wprawdzie tytuł wykonawczy, jednak tylko i wyłącznie w ramach postępowania egzekucyjnego, a nie jako podstawa wpisu hipoteki przymusowej w rozumieniu art. 109 u.k.w.h. Odwołując się do poglądów doktryny uznał, że egzekucji kosztów nie można prowadzić w odrębnym postępowaniu, niezależnym od postępowania głównego, w którym egzekucji podlega roszczenie wierzyciela stwierdzone tytułem wykonawczym, chyba że chodzi o koszty egzekucji prowadzonej przez sąd.

Wnioskodawca w skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu

Okręgowego zarzucił naruszenie art. 626² § 5 przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że komornik nie jest legitymowany w rozumieniu tego przepisu do złożenia wniosku o wpis hipoteki. W konkluzji wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz postanowienia Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie problem, który wyczerpuje jej istotę i zarazem stanowi podstawę zarzutu kasacyjnego, sprowadza się do udzielenia odpowiedzi na

pytanie, czy komornik jest legitymowany w rozumieniu art. 626² § 5 k.p.c. do złożenia wniosku o wpis hipoteki i czy postanowienie komornika o ustaleniu kosztów postępowania stanowi podstawę wpisu hipoteki do księgi wieczystej. Wprawdzie pytanie to odnosi się do jednego stanu faktycznego, dotyczy jednak zagadnień leżących na różnych płaszczyznach prawnych. Pierwsze dotyczy określenia kręgu osób legitymowanych do złożenia wniosku o wpis, drugie natomiast czy hipoteka może zabezpieczać koszty egzekucyjne należne komornikowi.

Odpowiedzi na pierwsze pytanie należy poszukiwać w wykładni art. 626² § 5 k.p.c. Redakcja tego przepisu jest tak prosta, że prima facie można by sądzić, iż nie nasuwa on wątpliwości. Jednakże udzielenie odpowiedzi wymaga wyjaśnienia, czy komornik jest wierzycielem w zakresie ustalonych kosztów postępowania egzekucyjnego. Wyjaśnienia tej kwestii należy poszukiwać w przepisach art. 43, 45 i 49 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (powoływana dalej jako u.k.s. egz.) w brzmieniu obowiązującym przed dniem 13 listopada 2004 r., tj. przed wejściem w życie ustawy z dnia 24 września 2004 r. nowelizującej ustawę o komornikach Dz. U. Nr 236, poz.2356) oraz w art. 762 § 4 k.p.c., a nie w art. 770¹ k.p.c., który wszedł w życie 5 lutego 2005 r. Uszło uwagi Sądów obu instancji, że wszczęcie egzekucji stanowi niezbędną przesłankę do wydania przez komornika postanowienia o ustaleniu kosztów egzekucyjnych (por. art. 7 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw Dz. U. Nr 172, poz.1804) stanowiący, że postępowania zabezpieczające i egzekucyjne wszczęte przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy toczą się według przepisów dotychczasowych. Z przepisów art. 43, 45 ust. 4, art. 49 zd.2 oraz art. 59 ust. 1 u.k.s. egz. w brzmieniu mającym zastosowanie w sprawie wynika, że komornik za prowadzenie egzekucji i inne czynności pobiera opłaty egzekucyjne. Koncentrując się na przytoczonej regulacji art. 43 powołanej ustawy, stwierdzić należy, że opłaty te komornik winien pobrać w każdym przypadku, gdy w sprawie doszło do wszczęcia egzekucji. Innymi słowy, dokonanie pierwszej czynności egzekucyjnej – zajęcia – skutkuje po stronie komornika prawem i zarazem obowiązkiem pobrania przez niego opłaty egzekucyjnej. Opłatę tę komornik pobiera również w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela złożony przed upływem roku od dnia

otrzymania wniosku o wszczęcie egzekucji; w tym celu komornik wyda postanowienie, w którym wezwie dłużnika do uiszczenia należności z tytułu opłat w terminie 14 dni od dnia doręczenia postanowienia. Postanowienie po uprawomocnieniu podlega wykonaniu w drodze egzekucji bez zaopatrywania w klauzulę wykonalności.

Wykładnia tych przepisów, wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, daje podstawę do wniosku, że komornik jest wierzycielem w rozumieniu art. 626² § 5 k.p.c. któremu przysługuje wierzytelność podlegająca wpisaniu do księgi wieczystej, a więc jest legitymowany do złożenia wniosku o wpis hipoteki na nieruchomości dłużnika dla zabezpieczenia kosztów egzekucyjnych, jeżeli postępowanie egzekucyjne umorzono wobec zaspokojenia wierzycieli bezpośrednio przez dłużnika, bez uregulowania kosztów egzekucji.

Wprawdzie wymienione przepisy ustawy o komornikach nie określają należności z tytułu kosztów egzekucyjnych jako wierzytelności, jednakże z przepisów tych wynika jednoznacznie, że koszty te należą się komornikowi, a do ich uregulowania jest zobowiązany dłużnik. Nie mają one więc charakteru akcesoryjnego z egzekwowaną wierzytelnością, a odrębne nazewnictwo nie zmienia treści zobowiązania, na którą składają się wymienione wyżej uprawnienia komornika i obowiązki dłużnika.

Komornik z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 18 września 2001 r. (Dz. U. Nr 130, poz. 1452) jest wprawdzie funkcjonariuszem publicznym, jednakże takim któremu powierzono wykonywanie funkcji publicznych na własny rachunek, a więc stał się organem o złożonej strukturze, w tym samodzielny i samofinansującym się. Łączący go z sądem rejonowym stosunek pracy ustał.

Natomiast odpowiedź na drugie pytanie można uzyskać w drodze analizy przepisów art. 626⁸ § 2 k.p.c. i art. 109 ustawy o księgach wieczystych i hipotece.

Zgodnie z art. 109 u.k.w.h. podstawą wpisu hipoteki przymusowej jest tytuł wykonawczy stwierdzający wierzytelność podlegającą zabezpieczeniu. Co jest tytułem wykonawczym, określa art. 776 k.p.c., stanowiący, że jest nim tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności. W wyjątkowych wypadkach sam tytuł egzekucyjny bez klauzuli wykonalności może stanowić dostateczną podstawę

egzekucji, jeżeli tak wynika z ustawy. Takim przepisem jest między innymi art. 49 ust. 3 u.k.s. egz. stanowiący, że postanowienie po uprawomocnieniu podlega wykonaniu w drodze egzekucji bez zaopatrywania w klauzulę wykonalności, art. 762 § 4 k.p.c. stwierdzający, że prawomocne postanowienie komornika o ukaraniu grzywną podlega wykonaniu bez zaopatrywania go w klauzulę wykonalności, który stosowano przez analogię do wykonywania postanowień komornika o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego w czasie, kiedy przepisy ustawy o komornikach nie zawierały normy zezwalającej na wykonanie tego postanowienia w drodze egzekucji. Skoro postanowienie to może być wykonane w drodze egzekucji bez konieczności zaopatrywania go w klauzulę wykonalności, to tym samym stanowi w rozumieniu art. 109 u.k.w.h. podstawę do wpisu hipoteki przymusowej. Wobec dodania od 1.1.2002 r. do art. 49 ustępu 3 stanowiącego, że postanowienie ustalające koszty postępowania egzekucyjnego stanowi podstawę do egzekucji bez zaopatrywania go w klauzulę wykonalności, wprowadzenie unormowania zawartego w art. 770¹ k.p.c. stanowi superfluum.

W konsekwencji tych rozważań pozostaje jeszcze do wyjaśnienia zakres kognicji sądu wieczystoksięgowego przy rozpoznawaniu wniosku o wpis hipoteki na podstawie takiego postanowienia. W tym przedmiocie nie można podzielić stanowiska Sądu Okręgowego, że szczególne unormowanie w art. 770¹ uprawnia komornika do prowadzenia egzekucji tylko w postępowaniu egzekucyjnym. Nie do przyjęcia jest pogląd, by w przypadku egzekucji z nieruchomości, po dokonaniu jej zajęcia, i następnie umorzeniu postępowania na wniosek wierzyciela wobec zaspokojenia go bezpośrednio przez dłużnika, bez uregulowania kosztów egzekucji, koszty te obciążały komornika. Obciążenie komornika ryzykiem ponoszenia tych kosztów mogłoby sprzyjać znowom dłużnika z wierzycielami i prowadzić do obejścia przepisów regulujących koszty egzekucyjne oraz pozbawiać komornika należnego wynagrodzenia. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 6 września 2001 r. III CZP 39/01 (OSNCV 2002 nr 4, poz.45) w razie bezskuteczności egzekucji wydatki gotówkowe poniesione przez komornika ponad pobraną zaliczkę obciążają wierzyciela, a nie komornika.

W postępowaniu o wpis w księdze wieczystej kognicja sądu jest ograniczona do badania treści wniosku o wpis, jego formy, dołączonych do wniosku dokumentów

oraz treści księgi wieczystej (art. 626⁸ § 2 k.p.c.). Przepis ten wprowadza istotne ograniczenie w kognicji sądu wieczystoksięgowego. W uzasadnieniu postanowienia z dnia 8 marca 2007 r. (III CSK 347/06, LEX nr 274213) Sąd Najwyższy podkreślił, że ta ograniczona kognicja sądu pozwala uniknąć uwikłania postępowania o wpis w rozstrzyganie każdorazowo sporów o istnienie prawa wpisanego lub podlegającego wpisowi. Sąd Najwyższy stwierdził również, że sąd rozpoznaje wnioski o wpis do księgi wieczystej w granicach określonych w art. 626⁸ § 2 k.p.c. i nie może uwzględniać żadnych dalszych okoliczności wynikających z wniosku o wpis i dołączonych do niego dokumentów. W postępowaniu wieczystoksięgowym nie mogą być więc rozpatrywane jakiegokolwiek spory z zakresu własności prowadzące sąd do konkluzji, że dokonanie wpisu zgodnego z wnioskiem doprowadzi do niezgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 109/01, LEX nr 137541). Rozpoznając wniosek o wpis sąd nie bada zatem, czy podlegająca zabezpieczeniu wierzytelność istnieje, czy wygasła. Może to być tylko przedmiotem postępowania o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym.

Z tych przyczyn nie można odmówić zasadności skargi, zatem zaskarżone orzeczenie uchylono i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 108 § 2 k.p.c.).